

d'Ossau («pierre qui crie», 1.ª *Reun. de Topon. Pir.*, 193). Però també a Sardenya: logud. *piulare*, campid. *piulai*, que no cal suposar manlevats del català, car no sols hi ha el substantiu *piulu* «pigollo», sinó que són variants que igual poden ser correspondències fonètiques de *piolare*, el verb usat en italià; altrament hi ha també en el Logudoro formes més atansades a la llatina PIPILARE, a saber *pibiu* i *pibinu* «pigollo, doglianza», *pibinosu* «pigolone, pigolante» (MLWagner, *ARom.* xx, 78).

Degué existir així mateix una variant *piolar*, més semblant a la italiana, tenint en compte que el vigatà Genís A. n'usava el postverbal *piol* 'piuladissa, piulada': «sentiren sobtadament a sobre d'ells los falaguers *piols* de dues onretes que ajogassades se perseguian» (*Julita*, p. 114). Una forma *piolar* regional es registra també en cast. [DAcEsp. 1936] i el mateix *piular* va ser-hi usat algun cop, en tot cas n'hi ha un testimoni en Quevedo (Fontecha). Les altres llengües germanes tenen formes onomatopèiques no pas iguals però més o menys semblants: el llatí no sols *pipilare*, que ja usà Catul, sinó també *pipiare* (cf. REPAPIEJAR), fr. *pialler* i *piuler*, port., cast. i it. *piar(e)*. En català mateix s'ha usat algun cop *pipir* (1617, MAgustí), d'on *pipioli* (Dfa.).

DERIV.: *Piulada* i *piuladissa* usava Verdaguer: «De sobte, ab ays planyívols y esgaripar de nina, / vénen vius a punyir-li lo cor sos alarits, / com *piuladissa* y tristos sospirs de la cardina, / la tormentada al dur-se'n sos xiricants petits», *Atl.* v, 23c, que en la versió definitiva ha substituït el vers «com xirics y *piulades* de cit de ploma fina» de l'esborrall de 1867.

Piulader. Piuladis. Piulador (supra). *Piulaire. Piulament. Piulejar; piuleig. Piuleria. Piulet* [Belv.], en l'acc. ribag. 'xiuler' (BDC VII, 79), correspon al gc. ant. *piulet* 'xiulet brillador' (PSW VI, 331); *piulit; piulò* bal. («*piulus*: crits, guiscos», Ferrer Ginart, *Rond.*, 224). *Piulo*, -a, 'quec' (DAg.). Val. *Piuló* 'espècie d'àneda' anomenada en cast. *ánade silbón*, típica de l'Albufera: «Después venían los pájaros del lago menos vulgares --- el *agró* o garza imperial --- el *piuló* o pato florentino: blanco y amarillento ---», Blasco (Cañas y barro, 167); maestr. 'fibló': «les abelles, després de picar, se deixen lo *piulonét* i s'esbotifaren», Canet lo Roig (1961): on no asseguro que es tracti d'un derivat català i real de *piular*, i no una variant de *fibló* (de FIBULARE, cf. *xiular* SIBILARE), sigui mossaràbiga amb ultracorreció de l'arabisme p > f, sigui contaminada per *picar*. *Piulots* 'dolor lincinant en els dits causat pel fred' [DAg.; Ruyra; i viu en cat. central sobretot al N. de Bna. (1925 ---)], però també a la vegueria de Lleida (Aitona, 1935): es comprèn sigui com una metàfora acústica → tàctil per l'agudesca lincinant dels piulots, sigui perquè fan piular de dolor (o una mica de totes dues coses), cf. Spitzer, BDC VIII, 62. «La definició del Corachan, *Dicc. de Med.*, no és exacta; cal: 'dolor a les puntes dels dits, provocat pel fred'» (Dr. Alsina i Bofill, 1985).

Piula [fi S. XVIII; Belv.] 'petard petit i molt estrident': «així mateix se cremaven alguns castells y rodes

de focs artificials per tals festes, y en professors de Corpus y altres, ab molta cantitat de cohets, trons, magranes y *piules* sueltos per los carrers; mascles o morterets ---»; «no se permeté dispars alguns, tant de trons, com de *piules*, escopetades i molt menos mascles», B. de Maldà (*Excurs.*, 166; *Coll. B. V.*, 138); *La Piula* setmanari bulliciós Bna., c. 1916; igual a Val. (MGadea, *T. del Xè II*, 55). És versemblant que no nasqués purament de la idea del xisclear estrident dels ocells, sinó per una espècie de síntesi amb l'antic *viular* 'tocar la viola', d'on *viula* 'llufa, pet subtil' (*Llibre de Tres*, i *Alcm.*, s. v. *biula*). *Piula* 'petard' no deu ser usual a Val. però sí a Mondèver, vist que SGuarner l'explica en el seu glossari de *Canyis*.

En efecte el mot cat. alacantí degué comunicar-se d'antic al cast. de Múrcia i Granada, car ja se'n fa trobadís en les *Guerras Civiles de Granada* de Ginés Pérez de Hita (1595): «lançando grandíssimo fuego de sí, de mucha cohetería y *piulas*» (ed. Blanchard I, 90), i avui molt conegut a Múrcia «*piulla*: rollo de papal con pólvora, triquitraque» (Sevilla, Lemus, GaSoriano), on també s'usa una variant *piola*, així com el verb *piular* (Lemus, *Vocab. Panocho*) i *piulón* «pollo que piula» (Sevilla). Altres accs. 'ocellet que se sent cantar pels camps' en el Maestrat, de veu semblant al de la guatlla, però més aviat seria com una cogullada (*piula*, Cinctorres, 1961); també en el Segre, on Montanyà, classificant-lo entre els dentiostres, l'identifica amb la «sylvia hortensia» i «sy. atricapilla» (*Top. Méd. de Ponts*, 159; BDC VI, 48; x, 88); 'ocell de pas' ross. (DAg.); *piuleta* «Motacilla» (CRos, *Rom.*) i + *piulella* en el Selva de Consonants mall. del S. XVIII (DAg.) deu ser el mateix.

«*Piocar* lo pollastre: pipare», Onofre Pou (*Thesaurus Puerilis*, 47a); *pioquejar* 'estar malaltís, delicat', 'no moure's del peu de la llar (pel fred)' (DAg.) per comparació amb el pollet i el seu planyívol piu-piu. D'aquí *pioc* adj. 'malaltís', 'flaquet, sense forces', 'lànguid, defallit' (Riera Bertran, c. 1875, DAg.), «tinc el meu nen tot *piók*» Girona (1930), «pollet moribund» DAg.; és el mateix que *cloc-piu* (veg. LLOCA), cf. oc. ant. *piu, *piva* adj. f. que significaria 'piulador, estrident' en el *Fadet Joglar* de Guiraut de Calansó (poc abans de 1202), WKeller (RFgn. XXII, 229). El sentit es desvia cap a 'beneitó, babau' en el Ross.: «és un poc *piók*» Talteüll (1960): «la una era prou jove neta, / prou guapeta, / mé l'aire un tant-si-po *pioc*», Saïset (*Perpiny.*, 28). Amb escassa variació hi ha *pioi* 'curt d'enteniment' a Vic i Maresme (*Alcm.*). Etimològicament no estic segur que vingui d'aquí la curiosa locució benasquesa *anà a espioca*: «el ganado, a pastar lo que se encuentra por los márgenes de caminos y barrancos, o en terrenos no vedados»: «no engordará guaire anà a *espioca*», «si isto temps sigue, tenrem que llevà el bestia a *espioca*» (Ballarín, *Dicc.*); ¿potser vindria d'un alt-arag. *espicar equivalent fonètic del cast. *espigar*, cat. *espigolar*? De tota manera alterat per la contaminació de *pioc* i incorporat a la nostra família.

Més comú *empiocat* 'lànguid, malaltejant', que no